

Gemeente van Christus,

Al sinds de prehistorie dragen mensen kleren. We kennen allemaal de plaatjes wel uit de schoolboeken, van jagers en verzamelaars in kleren van dierenhuid, dierenvachten, wol. Wij mensen hebben nou eenmaal kleding nodig als beschermend laagje om ons warm te houden. Als je er even bij stilstaat, is dat eigenlijk best wel gek: de mens heeft als een van de weinige zoogdieren die op het land leven geen vacht. Dat maakt ons kwetsbaar. Dat we als mens toch kunnen overleven, hebben we te danken aan onze kennis: dat we al in de prehistorie hebben ontdekt hoe we vuur konden maken, en dus ook hoe we de vacht van andere dieren konden gebruiken voor onszelf. Later werd dat kleding. Alleen op die manier konden we onszelf beschermen tegen de kou, en dus in leven blijven.

De Bijbel vertelt haar heel eigen verhaal over de eerste mensen, kleding en kennis. Op deze teksten uit Genesis 3 is een heel theologisch systeem gebouwd; dat eten van de vruchten van de boom wordt dan 'de zondeval' genoemd. Nu ik Genesis 3 vandaag met jullie lees, ben ik niet zo geïnteresseerd in dat theologische systeem, maar meer in wat het verhaal ons op het spoor doet komen over menselijke kwetsbaarheid. Over onze kwetsbaarheid en schaamte wil ik het vanmorgen met jullie hebben, en over wat ons daarin kan beschermen en nieuwe waardigheid kan geven.

In het begin, zo gaat het verhaal, waren de mensen naakt. De man en de vrouw waren beiden naakt, maar ze schaamden zich niet voor elkaar. Dat verandert in één klap op het moment dat ze gegeten hebben van de boom van de kennis van goed en kwaad. Ineens merken ze dat ze naakt zijn - iets wat ze daarvoor blijkbaar niet eens wisten. En ineens schamen ze zich voor elkaar. Ze zoeken het eerste het beste wat ze kunnen vinden om tenminste iets van hun naaktheid te kunnen bedekken: een paar vijgenbladeren die ze aan elkaar rijgen. Het is niet ideaal, maar het werkt.

En ze schamen zich niet alleen voor elkaar nu, ze schamen zich ook voor God. Diezelfde avond, als God zijn avondwandeling maakt (wat is dat toch een fantastisch beeld, God die 's avonds in de 'koelte van de avondwind' geniet van de schoonheid van de tuin) - als God zijn avondwandeling maakt, verstoppen de man en de vrouw zich voor hem. Waarom? De man geeft het antwoord: 'Ik werd bang, omdat ik naakt ben.'

Dit verhaal wordt vaak gelezen als een verhaal over de menselijke schuld. Wij mensen zijn geneigd om dingen te doen die niet mogen. Ik denk dat het inderdaad veel vertelt over hoe het kwade de hele wereld als het ware dooradert, en dus ook onszelf. Het is een verhaal over verantwoordelijkheid en keuzes maken, soms verkeerde keuzes. Maar ik kies er vanmorgen voor om het verhaal ook breder te lezen. Het gaat hier niet alleen over het maken van verkeerde keuzes.

Het gaat ook over het verliezen van je onbevangingheid, over het in contact komen met de gebrokenheid van de wereld. Dat kan inderdaad door een eigen verkeerde keuze, doordat je iets gedaan hebt waardoor je je bewust wordt van de donkere krachten die in mensen kunnen huizen en dus ook in jouzelf. Maar je kunt net zo goed je onbevangingheid verliezen door iets wat je overkomt. Of door een combinatie van dingen die je overkomen en keuzes die je daarin zelf hebt gemaakt. Er zijn een heleboel gebeurtenissen die ons op een hardhandige manier de ogen kunnen openen voor hoe kwetsbaar wij als mensen eigenlijk zijn. Soms zien we dingen die we misschien wel liever niet hadden gezien. Maar als we ze eenmaal gezien hebben, kunnen we onze ogen er niet meer voor sluiten, we kunnen er niet meer achter terug.

Het kan bijvoorbeeld zijn dat je een ervaring van geweld hebt meegemaakt en daarna je gevoel van veiligheid verloren bent, omdat je weet hoe vernietigend woede kan zijn als die in een mens losbreekt. (...) Of het kan zijn dat je een levensbedreigende ziekte krijgt zoals kanker, en je altijd op je hoede blijft omdat je weet hoe er binnen in je lichaam een sluipmoordenaar kan huizen zonder dat je het zelf in de gaten hebt. (...) Of het kan zijn dat je iemand verloren bent van wie je hield en je daarna voor altijd weet hoe fragiel de liefde is. (...) Of het kan zijn dat je depressief bent en nooit meer kunt vergeten welke diepe duistere afgrond zich voor je kan openen. (...) Of het kan zijn dat je, zoals ik zelf heb ervaren, een burn-out gehad hebt en je je er daarna steeds van bewust blijft dat je lichaam en je hoofd niet altijd kunnen doen wat je van ze vraagt en opeens dienst kunnen weigeren.

In al deze voorbeelden geldt: als je iets ingrijpends meemaakt, dan kijk je voortaan anders naar de wereld om je heen en je kijkt anders naar jezelf. Je weet dingen die je eerder niet wist, over het goede maar vooral ook over het kwade in de wereld en het donker in jezelf. In die zin heb je dan misschien gegeten van de boom van kennis van goed en kwaad.

En dat kan voelen alsof je uit het paradijs verdreven bent. Niet dat het leven van vóór die tijd altijd paradijselijk was. Maar je bent wel iets kwijtgeraakt: de onwetendheid van de diepte van het gat in jezelf. Je kunt nooit meer leven zonder te weten hoe het is om die diepte en leegte die je leven kunnen opslokken te ervaren. Je kunt niet meer terug naar het oude leven. Dat kan je bang maken en beschaamd.

De man en de vrouw die in Genesis eten van de boom der kennis, zien ineens de fundamentele kwetsbaarheid die gegeven is met menszijn. Met andere woorden: ze worden zich bewust van hun naaktheid. En dat besef van die naaktheid brengt wantrouwen met zich mee, want wie kwetsbaar is kan ook makkelijk beschadigd worden. Ze wantrouwen elkaar en ze wantrouwen God. Ze willen zichzelf beschermen, en dus verstoppen ze zich.

Maar verstoppert blijkt geen optie. God roept de mens tevoorschijn. Mens, waar ben je? God roept óns tevoorschijn. God roept ons tevoorschijn en vraagt ons wat er is gebeurd: wat is ons overkomen, wat hebben we gedaan? God nodigt ons uit om het donker in de ogen te kijken, onder ogen te zien wat ons bang maakt of waarvoor we ons schamen. En dat is nodig.

Het is nodig om het gat onder ogen te zien, in plaats van het uit alle macht te proberen te bedekken met wat vijgenbladeren.

En dan? De man en de vrouw mogen, kunnen niet meer terug in het paradijs. Maar daarmee is het verhaal niet afgelopen. Aan het einde van Genesis 3 wordt verteld dat de man en de vrouw niet naakt naar buiten hoeven te gaan. Dit staat er, in vers 21: *‘God, de HEER, maakte voor de mens en zijn vrouw kleren van dierenvelen en trok hun die aan.’*

Dit is misschien wel het meest ontroerende zinnetje uit het verhaal: God die met zijn eigen handen kleding maakt, voor de mensen. Wat betekent dat? Ze kunnen niet terug. Maar ze kunnen wel verder, met hun nieuwe kleren aan. Dat zijn geen kleren zoals de oude vijgenbladeren, hun oude verdedigingsmuren waarachter ze verbergen wie ze zijn en wat ze hebben gedaan, maar het zijn nieuwe kleren die écht warm zijn en beschermen. Dierenvelen in plaats van vijgenbladeren, en door God zelf gemaakt.

Dat is kleding als een mantel van vriendelijkheid - niet als de spreekwoordelijke mantel der liefde die van alles bedekt dat eigenlijk helemaal niet bedekt had moeten worden, maar als de mantel van vriendelijkheid die alles kan bezien in een mild licht, als keek je met Gods eigen ogen naar jezelf.

Het is een jas waar misschien nog slijtplekken of herstellapjes in zitten, waaraan je kunt zien wat er is gebeurd. Je blijft er immers mee getekend. Maar je blijft niet naakt. Daar zal Onze-Lieve-Heer desnoods eigenhandig voor zorgen.

Amen.